

SIMION BĂRNUȚIU — EPISTOLIERUL CORESPONDENȚA CU G. BARIȚIU

Cercetând viața și activitatea lui Simion Bărnuțiu, rămânem surprinși de puținătatea corespondenței care ni s-a păstrat de la acest respectat și iubit conducător, adevărat suflet al revoluției de la 1848 în Transilvania. Căci, în afară de câteva scrisori răzlețe trimise din Italia lui Iosif Hodoș și altora, publicate de Enea Hodoș¹ în 1944, și de corespondența purtată cu Ioan Maniu, nepotul său de soră, apărută prin grija lui Coriolan Suciu² în 1929, restul corespondenței lui Bărnuțiu a rămas risipită prin scrieri diverse și cu caracter mai mult sau mai puțin ocazional³. Iată de ce publicarea în acest context a corespondenței lui S. Bărnuțiu cu George Bariț și a altor documente (mai ales manifeste) de la 1848 păstrate de acesta din urmă va aduce, suntem siguri, indiscutabile mărturii la palpitanta biografie bărnuteiană. Aceasta, cu atât mai mult, cu cât George Bariț este unul dintre cei dintâi martori și susținători ai procedului de maturizare politică introdus de tânărul profesor de filosofie de la școlile Blajului, și unul dintre cei dintâi susținători ai reformelor preconizate de acesta. Și chiar dacă nici corespondența de față nu este prea bogată abia trei scrisori într-un interval de patru ani —, totuși ea se impune a fi coroborată cu activitatea publicistică desfășurată de el în acest timp, luminând accentele critice ale acestei activități, ce dă seamă despre primele etape ale cristalizării unei conștiințe revoluționare pre-existente și a unei stări de spirit de vădită nemulțumire înstăpânită în tabăra intelectualității profesionale din Blajul anilor 1842—1846, când se înregistrează și primele acțiuni politico-naționale de anvergură⁴. Alături de el crește și se ridică o întreagă generație de profesori, care vor forma osatura viitoarelor forme de rezistență națională de la 1848. Iar pregătirea

¹ Enea Hodoș, *Din corespondența lui Simion Bărnuțiu și a contemporanilor săi*, Sibiu, 1944.

² Coriolan Suciu, *Corespondența lui Ioan Maniu cu Simeon Bărnuțiu, 1851—1864*, Blaj, 1929.

³ Din corespondența lui Bărnuțiu s-a mai publicat fragmentar: *Simeon Bărnuțiu (1808—1864)*, în „*Amicul familiei*“, XIV, 1890, nr. 1, p. 6; nr. 2, p. 23, nr. 4, p. 54; Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, vol. I, Craiova, 1940, p. 162—163; O scrisoare a lui Simion Bărnuțiu, în „*Revista critică literară*“, IV, 1896, nr. 30, p. 94 (scrisoare adresată lui Al. Papiu-Ilarian); *George Bariț și amicii săi. Corespondență*, în „*Tribuna poporului*“, VII, 1903, nr. 43, p. 1; Axente Banciu, *Scrisori vechi*, în *Țara Bârsei*, V, 1931, nr. 3, p. 269—270; nr. 5, p. 471—475 (către Iacob Mureșanu); *Corespondențe de ale răposaților*, în „*Transilvania*“, XI, 1878, nr. 6; XXV, 1885, nr. 13—14; Alexandru Marcu, *Simeon Bărnuțiu, Al. Papiu-Ilarian și Iosif Hodoș la studii în Italia*, București, 1935; A. A. Mureșanu, *Simeon Bărnuțiu în preajma marii adunări naționale a românilor din Ardeal și Ungaria din 3/15 mai 1848*, Sibiu, 1921 și în „*Transilvania*“, LII, 1921, nr. 4, p. 259; *Anexă la Simion Bărnuțiu, Dreptul public al romanilor*, Iași, 1867, unde sunt publicate scrisori de la Iacob Mureșanu, Avram Iancu și Ax. Sever; I. Pervain și I. Chindriș, *Corespondența lui Al. Papiu Ilarian*, II, 1972.

⁴ *George Bariț și contemporanii săi*, vol. III, București, Minerva, 1976, p. 1—12.

lor pentru marile și responsabilele acte care vor urma nu poate fi concepută fără prezența la Blaj, ca profesor îndrumător al tinerelor generații, a lui Simion Bărnuțiu.

Se cunosc împrejurările în care își începe cariera didactică acest intransigent suflet doctrinar și de luptător național și faptul că ele coincid cu ofensiva păturilor oligarhice și reacționare ale Transilvaniei împotriva brumei de libertăți naționale care le mai rămăseseră românilor⁵. Noua Dietă transilvăneană, deschisă în 1841, votase tocmai atunci introducerea limbii maghiare ca limbă oficială a provinciei. La Blaj, unde domnea în chip absolut voința episcopului Lemeni, legat prin formație, familie și tradiție de puterile conducătoare maghiare, aproape orice speranță de viață românească fu sacrificată. Elevii gimnaziului avuseseră o foaie literară manuscrisă, „Aurora“, în care își puteau dovedi talentul și perfecționa limba, dar acum ea le-a fost suprimată. Manifestările de teatru în limba română, care avuseseră loc cu oarecare regularitate, în care scop se procurase și o frumoasă cortină de la Sibiu, au fost și ele sistate; chiar planul apariției unor foi românești la Blaj a fost amânat. Ca limbă de predare, limba română a fost înlocuită cu latina, apoi cu maghiara, cel puțin oficial; planurile obiectelor de învățământ trebuiau verificate și aprobate de forurile scolastice guberniale (de atunci ni se păstrează un astfel de plan la filosofie, obiect de studiu predat de Aron Pumnul). În aceste condiții, Blajul pășea vizibil pe calea maghiarizării și cercurile din jurul lui Lemeni o favorizau. E momentul în care în viața culturală a Blajului își face apariția Simion Bărnuțiu, acest bărbat providențial, care, cu o uluitoare energie, cu încredere în forțele proprii și ale nației începe lupta împotriva acestor tendințe anacronice⁶. Spiritul său european se manifestă de la început prin atitudinea pe care o ia în privința predării disciplinelor de studiu în limba națională. Și iată-l propunând studenților filosofia în limba națională, încercând să fixeze o terminologie științifică adecvată⁷ și vorbindu-le tinerilor despre noua lor misiune. Iată-l apoi redactând un memoriu de protest împotriva unor legi arbitrare propuse de Dietă⁸; iată-l scriind în ziarele vremii despre starea grea a școalelor românești din Blaj⁹, protestând împotriva celibatului și a acaparării învățământului de către călugări¹⁰ solicitând institui-

⁵ *Din istoria Transilvaniei*, vol. II, București, Ed. Academiei, 1961, p. 1—132.

⁶ G. Bogdan Duică, *Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu*, București, Cultura națională, 1924, p. 45—51.

⁷ În cea dintâi scrisoare pe care avea să i-o scrie lui Barit, scrisoare datând din 23 septembrie/5 octombrie 1839 avea să-i ceară acestuia cărți și reviste românești, cu scopul „să-mi netezesc și să-mi îndreptez limba, cât pentru lipsa că începând și estimp, ca alteori, a filosofi singur în limba latinească, am dat iarăși de greutatea ceale vechi și am prevăzut cum că urmând vecinica prejudecată a unor școale etc., ca cum numai lăținește s-ar putea filosofi“, el speră s-o elibereze „din jugul și robia limbii lăținești“, spre a nu mai fi „numai roaba teologiei“.

⁸ *Protestul consistoriului din Blaj contra limbei ungurești la anul 1842*, în G. Bogdan Duică, *op. cit.* p. 209—211.

⁹ *Despre starea școalelor din Blaj*, în „Vasárnapi Ujság“, 1842, nr. 448. Retipărit la G. Bogdan Duică, *op. cit.*, p. 191—195.

¹⁰ *Soborul cel mare al episcopiei Făgărașului. Prologus galeatus*, în „Foaie pentru minte...“, VI, 1843, nr. 4, p. 26—29, nr. 5, p. 33—37.

rea unei atitudini responsabile față de acesta¹¹. El protestează apoi împotriva modului în care li se dă tinerilor asistență medicală¹², împotriva interzicerii teatrului și presei naționale¹³. Nu se poate abține să nu arunce unele săgeți și împotriva forurilor bisericești care se arătau prea obediente cu poruncile venite de sus. Chestiunile cele mai importante i se părea firesc să fie discutate de masele largi ale clerului sau de reprezentanții lor aleși în sobor, iar hotărârile de importanță capitală luate numai într-un asemenea cadru democratic. Ideea este exprimată deschis, *coram populo* prin articolul intitulat *Soborul cel mare al Episcopiei Făgărașului. Prologus galeatus*, apărut în „Foaie pentru minte” din 1843, iar opiniile despre organizarea școlară în *Despre starea școalelor din Blaj*, în „Vasárnapi Uiság” din 1842. Un altul, al cărui tăiș critic era și mai ascuțit, având titlul *O tocmeală de rușine și o lege nedreaptă*, ce fusese scris în ianuarie 1842, a rămas nepublicat, dar în mod neîndoios cunoscut în conținut și idee de colegilor săi¹⁴. Aceste luări curajoase de poziții au avut un ecou imediat și de mare efect în rândul intelectualității blăjene și a tinerilor studenți, ducând la o adevărată schimbare de atmosferă. Spiritele au început să se agite și să se înfierbânte și la Blaj s-a creat o adevărată partidă națională, antilemeniană. Unii dintre studenți devin refractari la ordinele și dispozițiile superiorilor lor, cum era acela privind gestul refuzării spălării picioarelor înainte de Paște, solidarizarea dintre studenții pedepsiți și cei nepedepsiți mergând mână-n mână cu susținerea lor de către profesorii Demetru Boer, Grigore Moldvai, Iosif Pop, Nicolae Marcu și, evident, Bărnăuțiu, cel pe care protopopul Sibiului, Niculae Maniu, îl numește într-o scrisoare „martirul dreptății și a binelui de obște”¹⁵, căci, spune același autor, „Profesorii iară s-au pus la mișloc, ca tiranismul să nu-și arate efecturi mai monstruoase, spre batjocura clerului nostru, și lucră și acum cu toată determinatia spre dezrădăcinarea răului”¹⁶. Confruntările au ajuns departe: tinerii exmatriculați și pedepsiți au făcut „inștanție” la guvernul și împăratul, în timp ce episcopul Lemeni a chemat în ajutor pe cel romano-catolic din Alba Iulia, ceea ce a complicat și mai mult lucrurile, deoarece gestul său a fost interpretat ca o subordonare a bisericii românești față de biserica maghiară. Profitând de puterea sa discreționară, episcopul a îndepărtat pe profesorii turbulenți, între care și Bărnăuțiu, înlocuindu-i cu alții. Elevii lor au refuzat însă să țină ore cu aceștia, au ocupat școala, declanșând astfel cea dintâi „grevă” studentescă din istoria noastră culturală. Vechii profesori, ca Bărnăuțiu și Vasile Pop, au continuat să-și țină cursurile,

¹¹ *O tocmeală de rușine și o lege nedreaptă*, în „Foaie pentru minte”, XVI, 1853, nr. 38, p. 285—288; nr. 39, p. 295—298.

¹² „Vasárnapi Uiság”, 1943, nr. 458.

¹³ *Teatru unguresc în Blaj*, în „Vasárnapi Uiság”, 1846, nr. 632. Republicat de G. Bogdan Duică, *op. cit.*, p. 220—221.

¹⁴ Vezi nota 11.

¹⁵ Coriolan Suciu, *Crâmpoie din procesul dintre profesorii de la Blaj și episcopul Lemeni (1843—1846)*, extras din „Cultura creștină”, Blaj, 1938.

¹⁶ Mircea Popa, *Timotei Cipariu — ipostazele enciclopedistului*, București, 1993, p. 39.

chiar fără a primi salariu. Cipariu a stat în expectativă, fără să se amestece direct în aceste dispute și sfătuindu-l și pe prietenul său G. Bariș să facă la fel, deși recunoștea că, în fapt: „Criticele, vorbele asupra episcopului și altele pot să fie întemeiate ...”¹⁷.

Realitatea este că Bărnăuțiu adusese în viața culturală a Blajului un spirit de rezistență și intransigență politică pe care vechiul institut de învățământ nu-l cunoscuse până atunci și „procesul lemenian”¹⁸ n-a fost decât consecința firească, reacție oficială, la această atitudine, deoarece el și ceilalți profesori care i s-au alăturat, trebuiau să plătească cotele de a-l fi înfruntat pe episcop, chiar în cazul când nu avea dreptate. Dar această lecție dură a fost neapărat necesară pentru fortificarea conștiințelor și clasificarea crezului politic al generației care avea să stea în curând în fața evenimentelor de la 1848. Scriind răspicat că: „Neamul nostru e în primejdie”¹⁹, arătând în fața publicului cititor o serie de neajunsuri ale organizării în fața ofensivei oficiale, Bărnăuțiu este glasul de trâmbiță care cheamă sub un nou drapel nația. El nu se dădea în lături să denunțe mizeria și ignoranța săteanului român, rob al popândășilor și al slujitorilor stăpânirii, arătând că: „Este că satele nenorocite și-au dat sufletul în arândă acestor apostoli a(i) întunecării pe douăzeci, treizeci sau chiar mai mulți ani, pentru că preotul s-a mutat în alt sat sau în cealaltă lume, iar județul n-are nevoie de preot” și „cum putem aștepta să iasă preoți și învățați isteți, formați în spiritul sublim al științei curat creștinești, de sub conducerea unor oameni conduși de spiritul călugărismului, care urăște știința, dezvoltarea și progresul”²⁰. Pledând pentru păstrarea limbii naționale în învățământ, el arăta că limba este „strâns legată de personalitatea fieștecărui om și cu naționalitatea fieștecărui popor”²¹, cerând școli rurale în care „tineretul trebuie să învețe înainte de toate moralitatea și religiozitatea, și anume cu ajutorul limbii materne”, pretinzând „o lucrare slobodă a tuturor mădurelor bisericii, potrivită cu dreptul cel neînstrăinat al libertății conștiinței”²². Bărnăuțiu avea în vedere o largă reformă a stărilor și organismelor social-politice ale provinciei, în conformitate cu doleanțele naționale ale poporului român, ale populației celei mai numeroase a provinciei. Sfaturile și îndemnulurile sale se întemeiază pe atotputernicia rațiunii și pe cunoașterea aprofundată a legilor și legităților sociale: „Filosofia cea adevărată — afirmă el — zice: îndreptați-vă constituțiunea și administraciunea, că aceste amândouă sunt făpturi de mâini omenești și au trebuință de a se muta din vreme în vreme spre mai bine, ca să fie folositoare statului întreg, nu numai unor oameni”²³. Ca atare, e nevoie de formarea unei culturi solide în limba națională, deoarece: „Cu cât e mai cultivată limba oarecărui popor, cu atât e mai cultivat și poporul; limba e măsura și

¹⁷ Ibidem, p. 40.

¹⁸ Ibidem, p. 40. Vezi și Coriolan Suciu, *op. cit.*

¹⁹ Despre starea școlilor de la Blaj, *art. cit., loc. cit.*

²⁰ Ibidem.

²¹ O tocmeală de rușine și o lege nedreaptă, *loc. cit.*

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

mișlocirea culturai; în limbă e zugrăvită forma ouetării și a simțirii, dorințele și plăcerile, afectele și patimile lui; pe dânsa e întemeiat caracterul și naționalitatea lui, dacă și-au pierdut limba oarecare popor și-au pierdut deodată caracterul și naționalitatea sa; unul ca acela nu mai are cinste înaintea poparelor, ci e tuturor ca obiect de batjocură, pe care, ca pre un psitac, un popor astăzi îl face să vorbească așa, mâine vine alt popor și-l face să vorbească altmintrelea²⁴.

Ideile profesate, atitudinea de largă deschidere în domeniul limbii și al culturii, atașamentului față de tinerele generații pe care le creștea, sunt dovezi sigure că Bărnăuțiu se afla, încă de pe acum, în fruntea generației sale, că structura sa de luptător național începe să se definească și să capete contur. Vorbesc în această direcție și scrisorile înmănunchate aici, și care stau mărturie a largului prestigiu de care se bucura profesorul blăjean în sânul tinerei generații, mulți dintre foștii săi elevi la Blaj dobândind ulterior poziții cheie în timpul revoluției de la '48, cei mai mulți numărându-se printre viitorii tribuni: Alexandru Baternai-Bătrâneanu, Alexandru Pop, Vasile Puian, Grigore Gherman, Ion Mărginean, Ștefan Pop, Ion Axente-Sever, Petru Brad, Vasile Erdeli, Ion Groze, Constantin Roman [Romanu-Vivu], Gavril Man și alții²⁵. Etapele procesului lemenian nu sunt decât etapele firești ale unui proces de clarificare și limpezire politică, de decantare a unei concepții și modelare a unei conștiințe revoluționare, un prim act de atitudine declarată și curajoasă împotriva unei tradiții conformiste. Substratul politic al procesului nu trebuie să ne scape, și, în ciuda unui succes de moment al partidei lemeniene, ecoul confruntărilor de la Blaj va radicaliza conștiințele și le va fortifica în vederea luptelor viitoare, a celor de la 1848, în cadrele cărora tocmai cei improcesați se vor dovedi figurile de rezistență ale revoluției.

Documentele pe care le publicăm aici ne-au fost păstrate în arhiva de acum cunoscută a lui George Bariț și ele reflectă activitatea propagandistică, de înalt nivel, pe care o desfășoară cu tenacitate și abnegație în anii premergători revoluției de la 1848, apoi timpul revoluției de la 1848 și, în cele din urmă, în etapa post-revoluționară. Stilul său clocoțitor și inimitabil, recognoscibil cu ușurință încă din proclamația de pe Câmpia Libertății din 3/15 mai răzbate, pe alocuri, și din aceste texte, care au trezit din letargie spiritele și au mișcat mari mase de populație spre a se înregimenta sub faldurile revoluției. Autor, de asemenea, al celebrului discurs rostit în fața mulțimii adunate la Blaj, Bărnăuțiu a trasat, o dată pentru totdeauna, programul și liniile directoare ale unei mișcări de anvergură națională, care urma să introducă alte norme în viața provinciei, să-i imprime un alt curs, cel al racordului la lumea civilizată și la imperativele europene ale momentului. Ales în Comitetul revoluționar permanent de la Sibiu și apoi în Comitetul de pacificațiune, S. Bărnăuțiu a văzut revoluția transilvăneană ca o parte constitutivă a revoluției din Principate și din Europa, aflată în mișcare. Până târziu, el

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Mircea Popa, *op. cit.*

a încercat să păstreze statornice legături cu revoluționarii munteni și moldoveni, să asigure o unitate de acțiune și de viziune, care să permită coordonarea acțiunilor, nu fărâmițarea lor. Și, chiar atunci când revoluția a fost înfrântă, el își îmbărbătează și își reorganizează cetele, le trasează linia directoare, obiectivele ce le stau în față. Astfel, după cum reiese din manifestul *Către românii din Brașov*, redactat în 1852, în timpul pribegiei vieneze, el cere națiunii să pretindă monarhului în primul rând „ridicarea noastră la aceleași grad cu celelalte națiuni”²⁶. Vine în rândul al doilea obținerea aprobării înființării unei academii (universității) și a unor școli naționale prestigioase, care se vor edifica prin coletă națională, dacă nu cu sprijin de la stat. Dar educația școlară i se pare absolut necesară în formarea de lideri statornici și conștienți sprijinitori ai cauzei naționale. Aceleași mari direcții de acțiune le are în vedere și pentru frații din Muntenia, în două manifeste pe care le lansează în 1854 și care le sunt adresate în vederea respectării unității de acțiune: „că în unire stă tăria și cea dintâi condițiune și garanție a succesului”. Având în vedere că „Pozițiunea de astăzi a Europei e chiară și luminată”²⁷, și acțiunea pașoptistă trebuie să se încadreze aceluiași reguli: „Mișcarea d-voastră din 1848 a fost un principiu de legitimitate; (dar) astăzi sunteți datori cu atât mai mult a vă ține strâns de acest principiu, cu cât vi-l recunoaște toată Europa”²⁸. De pe această bază trebuie reluate și relațiile cu Poarta, având în vedere să fie asigurată independența internă și eliberarea deplină a stării de trupe străine.

Nu avem informații cu privire la ecoul stârnit de aceste proclamații ale lui Bărnuțiu printre frații munteni și nici dacă i-au respectat sfatul în manifestul adresat de aceștia către popor. Cert e că Bărnuțiu, ca orice revoluționar aflat în exil, conexa deja problema românească la cauza revoluționară a întregii Europe, după cum o face și Comitetul democratic revoluționar european de la Paris, cu care păstrează strânse legături, cum reiese din Manifestul adresat acestui comitet în 1851²⁹. Este limpede că Bărnuțiu n-a părăsit nici o clipă nădejdea în posibilitatea desăvârșirii revoluției românești, în victoria ei finală. Cu acest gând s-a săvârșit din viață în primăvara anului 1864, în trăsura care îl ducea spre Ardealul natal³⁰, Ardealul jertfelor și suferințelor lui și ale străbunilor lui, în pământul sfânt al căruia dorea să doarmă într-o veșnicie.

MIRCEA POPA

²⁶ Vezi Scrisoarea nr. IV. *Către românii din Brașov*.

²⁷ Manifest adresat de S. Bărnuțiu, în 1854, revoluționarilor munteni.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Populațiilor române!*, manifest din 1851, publicat la Paris.

³⁰ Mircea Popa, *Ultimii ani ai lui Simion Bărnuțiu la Iași*, în „Acta Musei Porolissensis”, IV, 1980, p. 525—531.

ANEXE

Scrisori către George Barițiu

I

[Blaj, 23 septembrie/5 octombrie 1839]

Iubite frate,¹

Sâmbătă 5 oct[ombrie]/23 sep[tembrie] la 4 ceasuri, am ajuns în Blaj, la mitropolie². Să fi fost străin, când eram pe Râțul grecilor aş fi socotit cum că nu e modru să nu fie o cetate minunată dincolo de turnurile cele aurite, da io ştiam bine cu ce e coperită casa lui Paraleu³ etc. Ceialalți profesori începuse prelegerile de vineri şi așa io am rămas cu patru îndărăpt, da Marcu⁴ nici până astăzi n-au sosit, *alioquin*⁵ după treaba sa, că şi în celălalt rând când au fost chemat la matematică încă au venit peste o lună. Apoi, nu-i fie imputată [că] şi la utrenii tot cam pe la capăt venia, de unde s-au şi născut această rimă: „Colea cam câtă măreşte/Iată şi Marcu sosiaşte“.

¹ Scrisoarea a fost publicată fragmentar în „Tribuna poporului“ (Arad), VII, 1903, nr. 43, p. 1.

² Scrisoarea de faţă are o deosebită importanţă pentru înţelegerea exactă a raporturilor de prietenie dintre Simion Bărnuțiu şi George Bariț, nu numai pentru că este cea dintâi în ordinea cronologică, păstrată, dar şi pentru că ea ne oferă date precise despre sfârşitul călătoriei lui Bărnuțiu în Țara Românească. Se cunoştea până acum faptul că în 1839 Bărnuțiu a întreprins o călătorie exploratorie în Principate, respectiv la Bucureşti, „ca să se restaureze şi mai ales ca să facă experiență“ (I. Pop, *Simion Bărnuțiu (1808—1864). Schiță biografică, Ideile şi lucrările lui*, în „Amicul familiei“, XVI, 1890, nr. 1, p. 3), dar nu se ştie cu exactitate când şi-a încheiat călătoria. Or, este evident că, în drumul spre casă, spre Blajul ocupației sale de profesor, Bărnuțiu a poposit câteva zile şi în Braşov, petrecând în compania fostului coleg de profesorat de la Blaj, George Barițiu, şi făcând cunoştința unora dintre fruntaşii politici şi culturali locali. Aceştora le trimite, după cum aflăm, o „salutare frăţească“, între ei numărându-se Gh. Nica, Rudolf Orghidan, Ion Jipa, Andrei şi Iacob Mureşanu etc. Tot cu acest prilej probabil că îi va fi promis să-l informeze cu privire la stările de la Blaj, de unde informațiile detaliate despre începutul anului şcolar la Blaj şi despre sosirea noului profesor, N. Marcu. Oricum, scrisoarea ne face cunoscut poziția critică a lui Bărnuțiu față de stările din Blaj, față de episcopul Lemeni, numit aici, Paraleu, şi încercările sale de a predica filosofia în limba română, context în care se lupta cu fixarea terminologiei științifice filosofice, lucru deloc ușor la acea dată, drept pentru care solicita de la Braşov unele cărți filosofice şi reviste româneşti, care spera să-l ajute în această întreprindere.

³ Aluzie la frumusețea exterioară a curiei lemeniene şi a Blajului, drept capitală a greco-catolicismului, dar lăsând să se înţeleagă viciile de fond care o măcinau dinlăuntru.

⁴ Nicolae Marcu (1803—1867, profesor la Blaj între 1826—1828, 1836, 1839—45, propunând matematica şi fizica teoretică şi experimentală. Vezi şi N. Comşa, *Das-călii Blajului*.

⁵ „De altfel“

Asta-i ursita lui, să înceapă tot mai târziu, însă acum o să n-ajungă nici pe la Măreaște și o să se înceapă fisica estimp numai de la fulgere și trăsnete, după cum s-au început Comisia episcopescă, prin caria e chemat la profesură. Candidarea s-au trimis la Baia Mare (Dragomir⁶, Moldvai⁷, Moldovan⁸, v[ice]rector, însă venirea Marcului n-atârnă numai de la Comisia episcopescă prin care l-au poftit în *virtute obsedientiae*⁹ să vie profesor la fizică, ci mai vârtos atârnă de acolo, împliniva d[omnul] Episcop condițiile care i le-au pus Marcu, adecă da-i-va 300 f[lorini] *en bon argent*¹⁰, casă în oraș și leamne, sau ba? Condițiile *quidem*¹¹, mai ales ce-ălea două de pre urmă, sunt neauzite în Blaj, *at tamen non involvunt contradictionem*¹², însă nici atunci când [precum au zis unii] ar fi adaus și aceasta să-i câștige M[ăria] Sa și o bucătărită *et. quidem* și fieri posset¹³, pe cea mai frumoasă de pe Târnăvă. Așa, Marcu, căutând la diplomă-ș[i], socotește că are stație statornică și pentru aceia pune condiții, se sloboadă la tomneală cu vl[ădi]ca, iară vl[ădi]ca despre condiții și tocmeală nu vrea să știe nimica. Tatăl Marcului numai acum au sosit din Băiuț și, precum spui, ar fi zis Marcu că va scrie la Strigon¹⁴, iară să vie la Blaj n-are de gând. Iosi doctorul¹⁵ au scris că va veni pe 25 octobr[ie], până atunci părintele Filip¹⁶, profesorul moralului merge în locu-i cu sfintele și peste toată înțelegerea mărginită, înălțatele dogme.

Culesul s-au început, procreație de mijloc, dulceata mustului n-ajunge p-acelui din 34, oamenii cer pe ferie 2 f[lorini] a[ustriei]. Prețul încă nu e hotărât.

Frate! Te îngrobiez cu o rugămintă: să-mi trimiți de se poate *Curierul rumânesc* și ce e legat de dânsul, după ce te folosești cu ele, că voi plăti jumătate prețul, sau de nu se poate aceasta, să-mi trimiți sau din poezii sau din ritorii (prozaiștii) Țării Rumânești, pe carii îi ai, două-trii dărașe, că tare doresc a ceti din produsurile Țării Rom[ânești], atât din *scopos*¹⁷, să-mi netezesc și să-mi îndrepte limba, cât pentru lipsa, că începând și estimp, ca de alteori a filosofi singur în limba lătimească, am dat iarăși de greutățile vechi și am prevăzut cum că urmând veci-

⁶ Ioan Dragomir (1811—1833), profesor de filosofie la Blaj între 1834—1839 și prefect de studii. Mai târziu paroh în Băiuț (1839—1845).

⁷ Grigore Moldvai (1806—1848), originar din Pitnic-Mureș, cu studii la Viena, funcționează mai întâi ca profesor de „normal” (învățător) la Blaj, iar apoi predă limba germană la liceul blăjean.

⁸ Ștefan Moldovan (1813—1900), profesor de matematică la Blaj între 1836—38, apoi preot și protopop al Mediașului.

⁹ „În virtutea supunerii”.

¹⁰ „În bani buni, peșin”.

¹¹ „În adevăr, desigur”.

¹² „Și totuși nu ascund obiecția...”

¹³ „Și dacă se poate”.

¹⁴ Episcopia Blajului depindea pe atunci din punct de vedere ierarhic de episcopia de Strigoni.

¹⁵ Iosif Pop (1812—1845), profesor de teologie dogmatică și de filosofie la Blaj, de partea lui Bărnăuțiu în procesul lemenian, dar care se sinucide în 1845.

¹⁶ Simion Filip (1789—1863), profesor la Blaj din 1839, predând teologia.

¹⁷ „Scop”.

nica prejudecată a unor școale etc., ca cum numai lătinește s-ar putea filosofi și ar trebui să se filosofească iarăși vor zice auzitorii la capătul anului, *amicii annum perdidimus*¹⁸!, precum pot zice în tot locul unde filosofesc sau învață alte științe pre limba lătinească, deși nu toți, cei mai mulți. Am socotit că scap pe încet și, încât mă vor lăsa împrejurările din afară, filosofia din jugul și robia limbii lătinești (batăr de jumătate) în care gemând și înădușită fiind de la începutul școalelor din Blaj până în zioa de astăzi, tare puțin au lumina mințile auzitorilor romnâi, că au fost după toată etimologia cuvântului și înțelesul numai roaba Teologiei, da nu roabă ce merge cu lumina aprinsă înaintea Doamnă-sa, că atunci tot ar mai fi ceva, ci roabă care-i poartă șlepu din dărăpt. Spre acest scopos am lipsă de cuvinte și nu toate le aflu în limba ceea ce o știu. Socotesc că cu cetirea acelora mult m-aș putea ajuta.

Sărutare frățească la frații Morășeni¹⁹, plecăciune la toți domnii noștri din Brașov: Gheorghiu Nica²⁰, Orghidan²¹, Jipa²² etc. — rău îmi pare că n-am fost norocit să mă întâlnesc cu d.d. Iuga²³. Plecăciune la d[omnul] psaltul²⁴ și la domnul care au fost de față când am plecat; i-am uitat numele, mă rog însămnează-mi-l că persoana mie însemnată și nu o uit. Altmintrelea în Blaj nimica nou, *sed itur porro quoque qua itum est tandem more, non qua eadem est*²⁵. Despre foile Blajului aici n-au venit încă nimic până acum²⁶.

Rămâi al D-tale plecat și umilit serbitoriu,

S. Bărnăuțiu

Blaj 5/14 octombrie

[Adresa:] Mult onoratului domn Georgie Baritz, redactorului Gazetei românești de Transilvania și al „Foi literare“, profesor la shola națională, în Brașov.

¹⁸ „Prietenii ne-am pierdut vremea“

¹⁹ Iacob și Andrei Mureșanu, profesori și colaboratori ai lui Bariț.

²⁰ Gh. Nica, negustor brașovean.

²¹ Rudolf Orghidan, negustor, susținător al primelor gazete, prin Ortăcia înființată împreună cu editorul Gött.

²² Ioan (Enache) Jipa, negustor brașovean, membru în Gremiul comercial levin.

²³ Ion Iuga, al negustorilor brașoveni, socrul lui G. Bariț.

²⁴ Probabil Iosif Barac, viitor protopop al Brașovului sau Gh. Ucenescu.

²⁵ „Dar se merge și pe mai departe pe unde s-a mers și totuși obiceiul nu este același“.

²⁶ Mărturia lui Bărnăuțiu aduce un argument important în sprijinul ideii că blăjenii au militat încă din 1838 pentru o presă națională, făcând în acest sens demersuri la guvern și împărat. E vorba de inițiativa lui Cipariu intitulată *Planum et scopus Ephemeridum ecclesiastico-politico-literarium-valachico*, pe care-l va completa în 1839 cu noi elemente, expediindu-l la Cluj, la 18 aprilie 1839. Aprobările vor veni cu mare întârziere, iar rezultatul a fost înființarea în 1847 a „Organului luminării“, cel dintâi ziar apărut la Blaj.

II

[Blaj, 22 decembrie 1842]¹Prea onorate d-le Redactor!²

Trimit acest articol ca, de se poate, să se tipărească în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”³. Cred eu că On[orata] redacțiune n-are trebuință neapărată de dânsul și nu pentru aceea îl trimit, ci pentru că sunt învins de trebuința restaurării soborului mare și clerul nostru nu mai voinște a se deștepta, ca încă de la Episcopul să-l ceară; scăderile noastre sunt mai mari decât să fi îndrăznit eu a le descrie cum sunt, numai ceva am atins, dar ce am atins nu poate fi ertat a se mai tăcea. Nu te teme, domnule, a-l tipări, de-l vei socoti de treabă, toată responsabilitatea o iau pe mine. Cu numele fă ce vei vrea, pune-l tot afară sau numai două slove, cum e în manuscript; sau nici o slovă. A nu-l pune defeliu e mai bine de pre o parte, că atunci n-au de a face atât cu autorul și cearcă mai fără de patimă lucrul însuș. Oricum, de-l va lăsa cenzura, ce și cred, nu te teme a-l tipări că eu nu m-am temut a-l scrie. Îți dau voe, ba și te rog, a muta cuvinte sau expresii care nu ți se vor părea potrivite, iar dacă nu se va putea tipări, te rog cu de-a dânsul să ai bunătate a mi-l retrimite cât vei putea mai curând.

rămân al D-tale prea umilit servitoriu.

Simeon Bărnuț, profesor de filosofie

III

Blaj, 24/15 ian[uarie] 1843

Prea onorate domnule,

Trist mi s-au încheiat anul trecut, rău mi s-au început anul nou — adevărat în noaptea înainte de Crăciunul nostru puțin a lipsit de nu m-au omorât niște hoți în casă, pe la jumătate la unul după miezul nopții¹; m-au fost cercat poate [și] în noaptea cea mai nainte, adevărat în 22 de-

¹ Data este pusă de expeditor la sfârșitul articolului.

² Scrisoare adresată lui Bariț și publicată de G. Bogdan Duică în *Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu*, București, Cultura Națională, 1924, p. 212.

³ Articolul trimis de Bărnuțiu se intitula *Soborul cel mare al episcopiei Făgărașului. Prologus galeatus* și a apărut, cu mici tăieturi, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, VI, 1844, nr. 4, p. 26—29, nr. 5, p. 33—37. A fost publicat și în „Observatorul”, II, 1880, p. 86. E semnat cu inițialele S.B., dar Bariț a pus la sfârșit întreg numele. Prin el se deschide de fapt campania antilemeniană a lui Bărnuțiu, cerând conducere colectivă, iar nu autocrată, la bunul plac al episcopului.

¹ Scrisoarea de față ne documentează modul în care începe să se manifeste reacțiunea antibărnuțiană. În urma articolului său din „Vasárnapi Ujság” (nr. 448 din 4 decembrie 1842), intitulat *Despre starea școalelor din Blaj (Balászfalva iskolai ügyéről)* în care protesta împotriva celibatului și a invaziei școlilor de către călugării baziliți, directorul Seminarului, Baziliu Rațiu, și episcopul în persoană, s-au simțit direct vizati de acuzele aduse și au pus la cale pedepsirea insurgentului.

cembr[ie], dar atunci până la 2 ore după m[iezu]l nopții am tot scris pe un articol ce ți l-am și trimis. Nu știu de ți-au venit la mână s[au] ba. Apoi mi s-au și început rău, că toată N-rul 1 și 2 al „Gazetei” și al „Foi” nu l-am căpătat, l-am cercat la notariul consistoriului, că acolo vine poșta, dar am luat răspuns că nu mi-a venit deci ca unul ce de cinci ani încoace am avut cinstea a fi numărat totdeauna între cititorii și plătorii „Gazetei” și ai „Foi” și ca unul ce și estimp încă m-am scris de timpuriu la D. Tipariu între ceilalți cinstiți plători și cititori ai „Gazetei” și ai „Foi”, îmi iau îndrăzneală a te ruga să binevoiești a despune ca s-mi vină toate gazetele de la nr. 1 pe estimp.

Îți poftesc întreaga sănătate și rămăiu al D-tale umilit serb,

S. Bărnățiu

[P.s.] Dacă vei socoti a fi de lipsă și dacă vei avea răgaz a-mi scrie par-tea ce-mi vei trimite intituleaz-o D. Ladislaus Popp, profesor mathe[maticae] că mă tem să nu să împedece altminterlea oare unde. B[ărnățiu].

[Adresa:] Clarissimo Domino Georgio Baritz in Schola Nationale Valachica Coronensi Professori, Ephemeridum item Valachicarum redactori plurimum colendo, Coronae. Franco.

[Nota lui Bariț] S. Bărnățiu, Blasiu 27/17 ian. 18.

SIMION BĂRNUȚIU — THE EPISTLE WRITER. HIS CORRESPONDENCE WITH GEORGE BARIȚIU

Summary

Paying special attention both to the activity and death of Simion Bărnățiu we are actually amazed by the scarcity of letters which were left by our celebrated ancestor, as beside some letters sent from Italy to Iosif Hodoș and the letter-exchange with Ioan Maniu, his sister's son, everything left is scattered in various more or less important writings.

What is new in the present study is its concern with the publishing of Simion Bărnățiu's correspondence with George Barițiu, as well as of other documents from 1848 kept by the latter. All this will bring beyond any doubt proofs to Simion Bărnățiu's exciting biography so much the more as he is one of the first witnesses and supporters in the process of political growth introduced by the young professor who graduated the school in Blaj and also one of the first maintainers of his reforms.

The documents we publish here were kept in George Barițiu's archive and they reflect the propagandistic activity developed with tenacity by Simion Bărnățiu in the years preceding the revolution, during the revolution and eventually in the post-revolutionary epoch as well as the way of thinking of the man who was the ideologist of the Romanian revolution in 1848.

Ca atare, Bărnățiu e atacat în plină stradă de „haiducii curții” episcopale, pe la 9 seară, în timp ce se întorcea acasă dintr-o vizită făcută lui Demetriu Boer, după cum relatează profesorul Nicolae Marcu în scrisoarea sa din 10 octombrie, 1843 (BAI. ms. 1004, f. 39—40r). Al doilea atac este pus la cale noaptea, în preziua Crăciunului, adică la 24 dec. 1842, când niște necunoscuți au pătruns în casă și l-au molestat. În biografia așezată în fruntea volumului *Dreptul public al romanilor* se afirmă că primul atac s-a soldat cu o „ciomăgire”, iar cel de al doilea „prin streang”, ceea ce dovedește furia atacatorilor și duritatea represaliilor.